

1999-08-12

Dnr 2069-99-300

Styrelsen för
Matteus Fondkommission AB
Box 1368
111 93 STOCKHOLM

Undersökning av Matteus Fondkommission AB

Finansinspektionen fattar följande

BESLUT

1. Finansinspektionen meddelar Matteus Fondkommission AB varning jämlikt 6 kap. 9 a § första stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse avseende den verksamhet som omfattar handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn.
2. Matteus Fondkommission AB skall senast den 30 oktober 1999 i en skriftlig rapport redovisa
 - i vad mån de i det föregående angivna planerade åtgärderna vidtagits
 - instruktioner från styrelsen till bolagets regelansvariga person och
 - vilka åtgärder som vidtagits för att säkerställa att av kunder lämnade uppdrag kan verifieras.

Hur man överklagar framgår av bilaga.

1. Bakgrund

Finansinspektionen har under våren 1999 genomfört en undersökning av Matteus Fondkommission AB (Matteus) med anledning av att det i samband med ett insiderärende framkommit att mäklare lagt order utan direkt kunduppdrag. Undersökningen har i huvudsak omfattat en granskning av rutinerna kring hantering av kundorder och annan handel med finansiella instrument, bl.a. fråga om mäklare lägger order för kunders räkning utan att ett kunduppdrag finns. Även vissa andra frågor har granskats, bl.a. hur information om gällande regelverk sker i organisationen.

Med anledning av undersökningen upprättade Finansinspektionen en skrivelse den 10 juni 1999, som överlämnades till styrelsen i Matteus för yttrande. I skrivelsen redovisades inspektionens preliminära bedömning av ett antal föreliggande omständigheter.

Matteus har avgivit yttrande i skrivelse daterad den 30 juni 1999.

2. Hantering av kundorder

Finansinspektionens undersökning har visat att när en kund lämnar en order till Matteus dokumenteras och tidsregistreras den ordern genom ett skriftligt orderunderlag eller bandning av mäklarens samtal med kunden. I vissa fall registreras ordern i ett internt ordersystem. Det kan emellertid även förekomma att en mäklare lägger order för kunds räkning utan att det förekommit någon kontakt direkt med kunden i just den enskilda affären. Detta sätt att lägga order för kunds räkning utan föregående kontakt regleras inte i skriftliga eller muntliga avtal mellan Matteus och kund.

Finansinspektionen konstaterade i sin preliminära bedömning att kunduppdrag som inte avser en specifik order måste föregås av skriftliga eller muntliga avtal mellan bolag och kund och dokumenteras på ett tillförlitligt sätt. Inspektionen bedömde vidare att Matteus inte på ett tillfredsställande sätt hanterade ovan nämnda typ av avtal och att Matteus därigenom skapat utrymme för operativa risker i sin rörelse.

Matteus har i sitt yttrande anfört bl.a. följande. Matteus instämmer med inspektionens uppfattning att det inte får förekomma att en mäklare på "eget initiativ utan något som helst avtal lägger en order som mäklaren bedömer ligga i kundens intresse". Mellan vissa kunder och vissa mäklare kan uppstå en nära relation som innebär att mäklaren får god kännedom om vilken typ av affärer som kunden vill göra. Kunden lämnar mäklaren ett uppdrag att för hans räkning genomföra vissa typer av affärer. Om denna nära relation föreligger och om kunden lämnat ett uppdrag, som i och för sig kan vara oprecist, kan mäklaren lägga en order för kundens räkning. I samband med Matteus' klagomålshantering har det emellertid framkommit att det inte alltid varit praktiskt möjligt för Matteus att verifiera det av kunden lämnade uppdraget.

Finansinspektionens bedömning

Värdepappersrörelse skall enligt 1 kap. 7 § första stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse bedrivas så att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls och enskildas kapitalinsatser inte otillbörligen äventyras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund. Andra stycket i samma paragraf är en exemplifiering av vad som konstituerar sund värdepappersrörelse, bl.a. skall värdepappersinstitut handla med erforderlig skicklighet och omsorg samt se till att kunder behandlas rättvist. Enligt 6 kap. 4 § samma lag skall Finansinspektionen vid sin tillsyn se till att en sund utveckling av värdepappersmarknaden främjas. Enligt 9 § samma kapitel skall ett tillstånd att bedriva värdepappersrörelse återkallas bl.a. om institutet genom att överträda lagen om värdepappersrörelse eller föreskrift som meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämpligt att utöva sådan rörelse som tillståndet avser. I förarbetena nämns "uppenbart åsidosättande av uppdragsgivarens intresse" som exempel på sådan olämplighet (prop. 1990/91:142 s. 174). I stället för att återkalla tillståndet får inspektionen, om det är tillräckligt, meddela varning enligt 9 a § första stycket samma kapitel.

Krav på sund värdepappersrörelse innebär bl.a. att bolagets organisation, verksamhet enligt bolagsordningen samt inre kontroll- och säkerhetsuppbyggnad skall prövas. Vidare skall bolagets verkställande ledning och större ägare bedömas uppfylla de kunskapsmässiga krav och vara så omdömesgilla i sitt handlande som erfordras för att de skall kunna driva en sund verksamhet i bolaget. Dessa krav kommer till uttryck i Finansinspektionens allmänna råd om ansökan om tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt lagen om värdepappersrörelse (FFFS 1998:34), 1 kap. 2 § tredje stycket.

Vidare anges i Finansinspektionens allmänna råd avseende styrning, intern information och intern kontroll inom kredit- och värdepappersinstitut (FFFS 1994:35), bl.a. att en sund utveckling av verksamheten förutsätter att institutet utarbetar och upprätthåller system för kontroll och uppföljning av de risker som förekommer i institutets verksamhet.

Ovan har angetts de krav på sund värdepappersrörelse som kommer till uttryck i lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd. En av de viktigaste förutsättningarna för en sund värdepappersmarknad är att de aktörer på marknaden som har fått en särskild auktorisation för sin verksamhet, bedriver den verksamheten på sådant sätt att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls. Matteus är en betydande aktör på aktiemarknaden med en omfattande kundkrets av vilka många är privatpersoner. Den verksamhet som Matteus bedriver påverkar den svenska värdepappersmarknaden. Det är därför av stor betydelse för allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden att Matteus uppfyller nämnda krav på sund värdepappersrörelse och att verksamheten bedrivs på ett sätt som kännetecknas av sundhet, ordning och skicklighet.

I all kundhandel med finansiella instrument, oavsett om det sker i kommission eller mot företagets eget handelslager, skall det föreligga ett avtal mellan företag och kund. Sådana avtal kan naturligtvis vara utformade på olika sätt och i vissa fall också ha ett generellt eller opreciserat innehåll. Avtal kan också utformas så att en mäklare får i uppdrag att genomföra affärer utan att behöva kontakta kunden i varje enskild affär. Sådana uppdrag bygger oftast på ett speciellt förhållande mellan mäklare och kund, där mäklaren har god kännedom om kundens önskemål och kunden känner förtroende för den enskilde mäklaren.

Matteus har anfört att när det föreligger en nära relation mellan mäklare och kund så har det accepterats att mäklaren kunnat genomföra vissa typer av affärer för kunders räkning. Eftersom Matteus i efterhand inte alltid har kunnat verifiera kundernas uppdrag måste det också innebära att mäklare i vissa fall inte heller vid orderläggningen kunnat avgöra vilket uppdrag kunden lämnat. För ett värdepappersinstitut finns det, enligt inspektionens mening, ett krav på att det alltid skall finnas ett uppdrag från kunden innan en order kan läggas och att institutet har dokumenterat att det erhållit uppdraget. Det kan inte accepteras att ett institut, som har fått en särskild auktorisation att biträda allmänheten i handel med värdepapper, genom avsaknad av eller brister i interna rutiner, vid en tvist med sina kunder om huruvida det föreligger ett avtal, inte entydigt kan verifiera det påstådda förhållandet. Finansinspektionen anser därför att Matteus - genom att inte kunna verifiera av kunder lämnade uppdrag - inte har bedrivit värdepappersrörelsen i enlighet med sundhetskravet i 1 kap. 7 § lagen om värdepappersrörelse.

Finansinspektionen kan vidare konstatera att denna avsaknad av tillförlitliga rutiner i kundhandeln också har medfört att Matteus utsatt sig för oidentifierade och okontrollerade risker. I de fall kunder nekar till att uppdrag har lämnats finns det en risk att Matteus självt måste överta dessa affärer. Eftersom det är högst sannolikt att kunder i större utsträckning nekar till förlustaffärer kommer de övertagna affärerna att medföra förluster för Matteus.

Av Finansinspektionens allmänna råd om styrning, intern information och intern kontroll inom kredit- och värdepappersinstitut (FFFS 1994:35) framgår att ett institut bör upprätthålla system för kontroll och uppföljning av de risker som förekommer i institutens verksamhet. Bland de risker som omnämns i de allmänna råden återfinns operativa risker, bl.a. legala och administrativa sådana. Finansinspektionen anser att Matteus inte har följt nämnda allmänna råd genom att varken ha identifierat eller har kontrollerat de operativa risker som har uppstått i samband med brister i verifiering av kunduppdrag.

Finansinspektionen har således i ärendet funnit utrett att Matteus

- i sin kundhandel varken har dokumenterat eller kunnat verifiera kunders uppdrag och därigenom har överträtt sundhetsreglerna i 1 kap. 7 § lagen om värdepappersrörelse samt
- inte har identifierat de risker för Matteus egen del som icke verifierade kunduppdrag innebär och därigenom inte har följt riktlinjerna i Finansinspektionens allmänna råd avseende styrning, intern information och intern kontroll inom kredit- och värdepappersinstitut (FFFS 1994:35).

Mot bakgrund härav finner Finansinspektionen att Matteus inte levt upp till de krav på verksamhetens bedrivande som följer av 1 kap. 7 § lagen om värdepappersrörelse. Matteus har anfört att det vid klagomålshanteringen framkommit att det inte alltid varit praktiskt möjligt för Matteus att verifiera det av kunden lämnade uppdraget. Det har vid en tidigare undersökning framkommit att Matteus under 1998 totalt handlagt 63 kundklagomål. Det skulle kunna anföras att antalet kundklagomål i relation till totala antalet kunder varit få och att det inte är i alla klagomålsärenden som verifikationer har saknats. Finansinspektionen anser att bristerna, trots att de inte har kunnat dokumenteras annat än i enstaka fall, är av allvarlig art. Det faktum att det rör sig om brister inom ett för

värdepappersrörelsen centralt område, nämligen avtalsförhållandet mellan kund och kommissionär, är enligt inspektionens uppfattning en försvårande omständighet.

Matteus har emellertid vidtagit eller planerat att vidta åtgärder i syfte att stärka regelkännedom och regelefterlevnad. Omorganisationer har gjorts. Kurser och seminarier för de anställda kommer att hållas med kortare intervaller än tidigare. Det externa och interna regelverket kommer att sammanställas och dokumenteras under hösten 1999. Ett faddersystem för nyanställda har införts och ett krav på ett internt "körkort" kommer att införas. Redan tidigare under våren 1999 har Matteus vidtagit åtgärder för att stärka sin klagomålshantering och utarbetat rutiner för hantering och dokumentation av kundklagomål. Med beaktande av nämnda åtgärder finner Finansinspektionen att det är tillräckligt att meddela Matteus varning.

3. Övrigt

Handelslager och makuleringar

Matteus har vid åsättandet av risklimiter för handelslagret – som är uppdelat i flera dellager – tidigare haft en gemensam innehavslimit för samtliga delar av handelslagret. Numera har Matteus omarbetat regelverket för lagerhantering och infört separata limiter samt ytterligare restriktioner för handelslager. Uppföljning av olika handelslager har skett vid slutet av dagen. Vad avser makuleringar registreras dessa av back-office på uppdrag av mäklare. Back-office har därvid inget särskilt ansvar för att kontrollera makuleringarna.

Finansinspektionen anförde som sin preliminära bedömning dels beträffande handelslagret att det är av vikt att Matteus vid var tid kan säkerställa att verksamheten bedrivs inom de risknivåer som styrelsen fastställt, dels beträffande rutiner vid makuleringar att det bör ske en oberoende kontroll av utförda makuleringar.

Matteus har i sitt yttrande anfört bl.a. följande. Matteus kontrollerar dagligen att handelslagret som helhet hålls på en nivå som gör att bolagets verksamhet bedrivs inom de risknivåer som styrelsen fastlagt och att Matteus efter omarbetningen av reglerna numera också kan kontrollera handelslagrets enskilda delar. I enlighet med befintliga rutiner kring makuleringar beordras makuleringar av mäklarna. Alla makuleringar atteras av mäklarchefen och på ett makuleringsunderlag noteras vem som beordrat makuleringen. Makulerade originalnotor och makuleringsunderlag arkiveras i en pärm. Matteus anför att de dokumenterade rutinerna säkerställer att det sker en oberoende kontroll av utförda makuleringar.

Finansinspektionens bedömning

Finansinspektionens allmänna råd om avseende styrning, intern information och intern kontroll inom kredit- och värdepappersinstitut (FFFS 1994:35) behandlar bl.a. hur god intern kontroll uppnås.

Styrning och uppföljning av risker bör enligt de allmänna råden vara av tillfredsställande omfattning (3 §). Matteus tidigare regler för risklimiterna i handelslager har enligt Finansinspektionens uppfattning inte varit tillfredsställande. Inspektionen har noterat att Matteus numera omarbetat reglerna för handelslagret, bl.a. kontrolleras handelslagret dagligen. Finansinspektionen vill i sammanhanget framhålla att ett institut vid varje tidpunkt skall ha kännedom om sina finansiella positioner, vilket följer av 7 kap. 10 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag. Finansinspektionen förutsätter att Matteus genomför kontrollåtgärderna med sådan frekvens att Matteus kan uppfylla detta lagkrav.

En god intern kontroll kan enligt de allmänna råden uppnås om ansvarsfördelningen inom institutet säkerställer att den interna kontrollen är oberoende i förhållande till de funktioner som skall kontrolleras (7 §). Vidare framgår att ansvarsfördelningen syftar till att ingen person ensam skall handlägga en transaktion genom hela behandlingskedjan (dualitetsprincipen) och att det arbetet som utförs av en avdelning eller en viss befattningshavare blir föremål för en oberoende kontroll av någon annan (8 §). Matteus har i sitt yttrande uppgett att alla makuleringar skall vara attesterade av mäklarchefen. Därigenom handlägger inte mäklarna ensamma makuleringarna genom hela behandlingskedjan. Inspektionen anser dock att det är av vikt att det utöver attestering görs en oberoende uppföljning och analys av utförda makuleringar. Finansinspektionen anser att Matteus inte till fullo uppfyller de allmänna råden om intern kontroll.

Regelansvar

I enlighet med kraven i 1 kap. 5 § Finansinspektionens föreskrifter om handel och tjänster på värdepappersmarknaden (FFFS 1998:21) har Matteus utsett en tjänsteman till regelansvarig person. De anställda i Matteus har vid anställningstillfället skriftligen åtagit sig att följa gällande regler. Ingen löpande information om gällande regelverk lämnas.

Finansinspektionen anförde i sin preliminära bedömning att det inte var tillräckligt att vid anställning ta del av regelverket för att uppfylla kravet i ovannämnda föreskrifter att anställda vid var tid skall ha kännedom om gällande regler för den verksamhet som bedrivs. Inspektionen anförde vidare att styrelsen i Matteus inte har utfärdat instruktioner för hur information om gällande regler skall lämnas till institutets anställda i enlighet med föreskrifternas krav.

Matteus har i sitt yttrande anfört bl.a. följande. Varje nyanställd i Matteus erhåller ett exemplar av externa och interna regelverk samt fortlöpande information om ändringar i regelverket. Dessutom skall kurser och seminarier hållas för medarbetare.

Finansinspektionens bedömning

Enligt Finansinspektionens föreskrifter om handel och tjänster på värdepappersmarknaden (FFFS 1998:21) skall värdepappersinstitutet utse en regelansvarig person (1 kap. 5 §). Den regelansvarige skall se till att styrelsen och de anställda i institutet vid var tid har kännedom om gällande regler för den verksamhet som bedrivs. Vidare skall styrelsen fortlöpande utfärda instruktioner om hur information om gällande regler skall lämnas till institutets anställda.

Finansinspektionen har noterat de åtgärder som Matteus har vidtagit för att stärka regelkännedom och regelefterlevnad i bolaget. Inspektionen vill dock framhålla det ansvar som den regelansvarige personen har. Matteus har inte visat att styrelsen utfärdat några instruktioner för hur information om gällande regler skall lämnas till de anställda. Finansinspektionen anser att Matteus därigenom inte till fullo uppfyller bestämmelserna om regelansvar i nämnda föreskrifter.

Finansinspektionen har inte funnit skäl att besluta om någon formell sanktion. Finansinspektionen förutsätter att styrelse och ledning vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att rätta konstaterade brister. Bl.a. skall styrelsen i Matteus utfärda instruktioner till den regelansvarige om hur information om hur gällande regler skall lämnas till de anställda.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av avdelningschefen Håkan Klahr. I den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Hans Schedin samt inspektörerna Ülle-Reet Jakobson och Mats Stenhammar deltagit.

Claes Norgren

Håkan Klahr

Kopia till av Finansinspektionen förordnad revisor Britt-Marie Malm